

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

**«ІСТОРІЯ АЗІЇ ТА АФРИКИ» (ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ).
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ**

Електронне видання

Вінниця
2023

УДК 94(5+6)»04/14»(075.8)
3-913

*Рекомендовано до видання вченою радою факультету історії та міжнародних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 2 від 18 жовтня 2023 р.)*

Автор-укладач:

Зубко О. Є. – канд. іст. наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії та археології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Рецензенти:

Кондратьєв І. В. – д-р іст. наук, професор Навчально-накового інституту історії, етнології та правознавства ім. О. М. Лазаревського НУ «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка;

Аксьонова Н. В. – кандидат іст. наук, доцент кафедри українознавства філософського факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Зубко О. Є.

3-913 Історія Азії та Африки (добы Середньовіччя). Методичні вказівки для здобувачів вищої освіти спеціальності 032 Історія та археологія: електронне видання / автор-укладач О. Є. Зубко. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. 44 с.

Методичні вказівки з курсу «Історія Азії та Африки доби Середньовіччя» містять теми з лекцій, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи, теми творчих завдань, питання до іспиту, окреслюють політику щодо відвідування, дедлайнів, академічної доброчесності. Для студентів денної та заочної форм навчання факультету історії та міжнародних відносин спеціальності «Історія та археологія».

УДК 94(5+6)»04/14»(075.8)

© Зубко О. Є., 2023

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2023

ЗМІСТ

Передмова	4
Робоча програма	8
Структура навчальної дисципліни (3, 4 семестри)	18
Плани семінарських занять (3, 4 семестри)	21
Варіативність самостійної роботи студентів (3, 4 семестри).....	32
Творчі завдання та теми творчих завдань.....	35
Політика щодо відвідування, дедлайнів і академічної доброчесності	37
Критерії оцінювання	38
Питання до іспиту	39
Список літератури та джерел	42

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Історія Азії та Африки доби Середньовіччя» охоплює період від історії завершення Стародавнього Сходу до історії Нового часу та покликана ознайомити студентів з основними історичними процесами й подіями, що відбувалися в означений період на теренах Сходу. Опрацювання дисципліни сприяє процесу формування системи знань: всесвітньої історії та навичок використання набутих знань у професійній діяльності. У Донецькому національному університеті імені Василя Стуса вивчення цього курсу заплановано в 3 та 4 семестрах.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є політичні, соціальні, культурні та економічні процеси, що тривали в країнах Сходу в Середні віки. Значна увага приділена також ролі та значенню релігій на Сході.

Програма навчальної дисципліни складається з чотирьох змістових модулів:

1. Цивілізації кочового світу та середньовічна історія країн Далекого Сходу.
2. Середньовічна історія країн Південної Азії.
3. Середньовічна історія країн Субсахарської (Чорної) Африки.
4. Середньовічна історія країн Близького і Середнього Сходу.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія Азії та Африки доби Середньовіччя» є формування у студентів компетентностей в галузі історичної освіти, набуття практичних навичок вивчення історичної науки на основі усвідомлення закономірностей та характеру історичного процесу, розвитку наукового аналізу та оволодіння практичними навичками роботи з історичними джерелами й науковою літературою.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- ознайомлення з особливостями історичного, культурного, національного розвитку, соціально-економічними проблемами, закономірностями та характером історичних подій;
- розвиток навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного процесу;
- оволодіння студентами практичними навичками роботи з історичними джерелами й науковою літературою;
- формування умінь застосувати набуті знання для орієнтації в громадсько-політичному житті, уміння оцінювати суспільні явища та події.

Навчальна дисципліна формує міждисциплінарні взаємозв'язки з іншими дисциплінами, зокрема:

***Загальні компетентності** (універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для подальшої успішної професійної та*

соціальної діяльності здолбувача в різних галузях та для його особистісного розвитку):

датність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК-1).

датність спілкуватися іноземною мовою (ЗК-5)

датність виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК-7).

Спеціальні компетентності (фахові, предметні компетентності):

свідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності (СК-1).

свідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах (СК-2).

свідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливостей використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією (СК-3).

датність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини (СК-7).

датність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища (СК-8).

датність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв, презентувати і обговорювати результати наукових досліджень (СК-9).

датність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятними правилами та нормами (СК-12).

Результати навчання (практичні навички):

мати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему (ПРН-1).

озуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності (ПРН-2).

мати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел (ПРН-3).

олодіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі (ПРН-4).

міти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами (ПРН-5).

виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України в контексті європейської та світової історії (ПРН-6).

озуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах (ПРН-7).

рати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки (ПРН-8).

ати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України (ПРН-9).

астосовувати сучасні методики у популяризації історії та археології, а також у здійсненні різних видів педагогічної діяльності (ПРН-10).

дійснювати аналіз ситуації з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов (ПРН-11).

дійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій та спільнот (ПРН-

озуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи, світу; фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей (ПРН-13).

міти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології (ПРН-14).

нати наукові та організаційні аспекти функціонування археологічної, архівної, музейної сфери (ПРН-15).

нати сучасні методики навчання історії, основи психолого-педагогічних досліджень. Виявляти готовність до здійснення гуманної педагогічної взаємодії (ПРН-16).

оводити історичну своєрідність, культурне та національне різноманіття України, історичну обґрунтованість процесу євроінтеграції України (ПРН-17).

Організація навчання та оцінювання визначається та регламентується «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенням про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса».

Організація навчання з дисципліни «Історія Азії та Африки (добі Середньовіччя)» відбувається у формі аудиторних занять (лекції, семінарські, практичні заняття) та самостійної роботи практичного спрямування здобувача вищої освіти.

З навчальної дисципліни передбачено поточний та підсумковий форми контролю та оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Усне й письмове опитування (експрес-опитування): тести, презентації, написання есе, складання таблиць, складання портрету історичного діяча, а модульний контроль, підсумковий контроль у формі іспиту.

Розгорнута відповідь на семінарському занятті, яка оцінюється в 4 бали у 3 семестрі та 5 балів у 4 семестрі; за участі студентів в обговоренні питань та в доповненнях на семінарському занятті студент має змогу отримати максимальну кількість балів за семінарське заняття – 7 балів у 3 семестрі та 10 балів у 4 семестрі.

Складання таблиць та портрету історичного діяча оцінюється по 5 балів за кожне завдання в обох семестрах.

Модульний контроль проводиться у письмовій формі. Передбачено дві модульні контрольні роботи в 3 семестрі та дві модульні контрольні в 4 семестрі. Контрольна робота за 1-й та 2-й модуль оцінюється в 10 балів у 3 семестрі, а контрольна робота за 3-й і 4-й модуль у 4 семестрі оцінюється в 20 балів.

Студенти заочної форми не пишуть модульні контрольні, а працюють з темами самостійних і індивідуальних (творчих) завдань.

Усний іспит оцінюється в 15–20 балів.

Підсумковий контроль: іспит (залік) / індивідуальні завдання творчого рівня. Протягом 3-го та 4-го семестру студенти можуть отримати 80 балів за поточну роботу та 20 балів за індивідуальну творчу роботу або обрати іспит (залік) (за вибором студента). Протягом четвертого семестру здобувачі отримують 80 балів за поточну роботу та 20 балів за модульну контрольну роботу.

Студенти заочної форми навчання складають або іспит (залік) або набирають необхідну кількість балів завдяки самостійним й творчим завданням.

Організація навчання за дисципліною відбувається в таких форматах:

- 1) аудиторні заняття (лекції, семінарські, практичні заняття);
- 2) самостійна (індивідуальна) робота здобувача вищої освіти під керівництвом викладача.

РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ АЗІЇ ТА АФРИКИ (ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ)»

ОКР «Бакалавр»

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Напрямок підготовки: 032 Історія та археологія

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів 5,5	Галузь знань Гуманітарні науки 03	денна форма заочна форма
Загальна кількість годин денна форма, заочна форма	Напрямок підготовки 032 Історія та археологія	нормативна
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторні – 2; практичні – 2; самостійна робота студентів – 3 Тижневих годин для заочної форми навчання: аудиторні – 2; практичні – 2; самостійна робота студентів – 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»	3-й семестр денна форма: лекції – 28 год; практичні – 14 год; самостійна робота – 48 год заочна форма: лекції – 46 год; практичні – 32 год; самостійна робота – 87 год 4-й семестр денна форма: лекції – 18 год; практичні – 18 год; самостійна робота – 39 год заочна форма: лекції – 12 год; практичні – 8 год; самостійна робота – 145 год

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є вивчення історії країн Азії та Африки в Середні віки. Завданнями навчальної дисципліни є: засвоєння знань щодо становище країн Азії та Африки в Середні віки; засвоєння знань щодо історії країн Далекого Сходу, які належать до конфуціанської цивілізації; розглянути історичний розвиток держав Індостану у Середні віки; засвоєння знань щодо історичного розвитку Близького та Середнього Сходу у Середні віки.

Внаслідок вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

Критичність та самокритичність – використовувати наукові термінами та поняття, формулювати задачі, збирати дані, аналізувати їх та пропонувати рішення.

Працювати з іншими в мультидисциплінарному та мультинаціональному середовищі. *Набуття і розвиток здатностей:*

- осягнути вітчизняну та світову культурну спадщину, культуру міжособистісних стосунків, дотримуватися принципів толерантності;
- аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності;
- застосовувати засоби й технології міжкультурної взаємодії;
- відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства; застосовувати методи самовиховання, які орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розробки й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри;
- опановувати й реалізувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурного, мовного, релігійного розмаїття;
- орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства;
- використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних, професійних і суспільно значущих завдань; продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

II. Фахові:

Базові загальні знання – володіти базовими загальними знаннями, а саме розумінням історичних подій сьогодення та знання світової хронології.

Застосування знань на практиці:

- використовувати фонову інформацію та інформаційно-пошукові навички для формування послідовної дискусії навколо історичної задачі;
- бути обізнаними та обговорювати поточний стан історичних досліджень;
- знати зв'язок між проблемами сьогодення та минулого;
- знати загальні історичні основи (діахронічний аспект) минулого;
- здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел (електронних, письмових, архівних та усних) згідно з задачею, формуючи цю інформацію критично в обґрунтовану розповідь;
- здатність використовувати відповідну термінологію та способи вираження дисципліни в усній та письмовій формах рідною чи іноземною мовами.

Набуття і розвиток здатностей:

- розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретних історичних умовах певного часу;
- зіставляти історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії;
- використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу;
- співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами;
- використовувати карту, за допомогою якої визначати причини та наслідки історичних подій, процесів, основні тенденції розвитку міжнародних відносин і місця в них країн Азії та Африки, пов'язані з геополітичними чинниками і факторами навколишнього середовища;
- характеризувати, спираючись на карту, історичний процес та його регіональні особливості;
- критично аналізувати й оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ'єктивність;
- оцінювати, порівнювати, пояснювати факти і явища дійсності на основі інформації, отриманої з різних джерел знань;
- розрізняти інші погляди, визнавати та сприймати цю різноманітність;
- розповідати про історичні події та явища й описувати їх;
- брати участь у дискусії, аргументувати, посилаючись на джерело, власну позицію;
- складати різні типи планів, формулювати доречні питання до історичних текстів;
- готувати аналітичні доповіді, реферати, складати тези, розгорнутий та опорний конспекти й будувати відповідь на цій основі;
- надавати усну та письмову історичну характеристику подіям, явищам, видатним діячам;
- висловлювати власну думку, формулювати й захищати власну позицію під час усної та письмової дискусії;
- визначати роль людського фактора в історії, давати всебічну характеристику історичних особистостей, розкривати внутрішні мотиви їхніх дій, створювати політичні й історичні портрети;
- визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ і подій;
- виявляти суперечності в позиціях, різні інтереси, потреби соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції й напрями історичного розвитку.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3 семестр

Модуль 1

Тема 1. Вступна лекція: Середньовічний Схід у всесвітній історії. Загальна характеристика.

Сучасний зміст історичного поняття «Схід». Середньовічний Схід у загальній типології людських цивілізацій. Східний і західний шляхи розвитку людського суспільства. Середньовічний Схід як соціоісторичне поняття. Проблеми феодалізму на Сході. Хронологічні та географічні межі Середньовічного Сходу. Розвиток сходознавства (орієнталістики) в Україні. А. Кримський, А. Ковалівський.

Тема 2. Великий Євразійський Степ. Номади Євразійського Степу в середньовічній історії. Кочові суспільства Великого Степу в Середні віки.

Природно-кліматичні та географічні умови Великого Євразійського Степу. Кочівники Середньовіччя в цивілізаційному розвитку. Степ на початку Середньовіччя. Хунни і сянбійці. Державотворчі процеси в сянбійському суспільстві. Кули. Стосунки номадів Великого Євразійського Степу з китайською імперією Цзінь.

Тема 3. Утворення та розвиток Монгольської імперії. Тибет.

Господарство і суспільний устрій монгольських племен до початку XII ст.

Утворення монгольської орди. Чингіз-хан. Золота Орда. Причини успіхів монгольських завоювань. Монголія після епохи «великих завоювань». Держава маньчжурів. Створення імперії Цин. Ойратське (Джунгарське) ханство. Географічне положення та природно-кліматичні умови. Етнічна історія Тибету. Регіон Тибету на початку Середньовіччя. Тибетська імперія. Держава тангутів. Період політичної анархії. Становлення ламаїзму. Теократична держава далай-лам. Занепад тибетської державності

Тема 4. Далекосхідні цивілізації Середньовіччя. «Піднебесна імперія» («Тян Ся») з III ст. до XIII ст. Китайська імперія від монгольського до маньчжурського завоювання. Китай у XVI–XVII ст.

Китайське суспільство наприкінці II – у III ст. Географічне положення та природні умови середньовічного Китаю. «Епоха трьох царств». Імперія Цзінь – перша всекитайська середньовічна держава. Китай у IV–VI ст. Втрата загальнокитайської державної єдності. Об'єднання Китаю в кінці VI ст. Династія Суй (581–618). Китайська імперія в часи династії Тан (618–907). Розквіт імперії за перших Танів (618–690). Скасування династії Тан і проголошення династії Чжоу (690–705). У Цзетянь. Відродження та трансформація танської держави у VIII ст. –

на початку X ст. Китайське суспільство у X–XIII ст. Епоха «п'яти династій і десяти царств» в історії Китаю (907–960). Китай в період династії Сун (960–1127). «Сунський економічний бум». Натиск кочівників на китайську імперію у XII ст. – на початку XIII ст. Утвердження династії Цзінь (1115–1127) та династії Південна Сун (1127–1279). Китай під владою монголів. Імперія Юань (1279–1386). Формування державно-політичної та адміністративної системи монголо-китайської імперії Юань. Боротьба китайців проти загарбників. Таємне товариство «Білого Лотоса» та загони «червоних пов'язок». Китайська імперія періоду династії Мін (1368–1644). Державна організація імперії та посилення централізації влади. Зовнішня політика імперії Мін. Економічне життя (аграрні відносини, ремесло, поява мануфактур, торгівля). Об'єднання маньчжурських племен та їх боротьба з мінською імперією. Маньчжурське завоювання Китаю. Особливості соціально-економічного розвитку. Розвиток науки і культури. Перші проникнення європейців на китайську територію. Економічна стагнація. Реформи Чжан Цзюйчжена. Конфуціанська академія Дуньлінь. Маньчжурська імперія Цзінь. Мінсько-маньчжурське протистояння. Заворушення та повстання першої половини XVII ст. Лі Цзичен. Маньчжурське завоювання та його наслідки.

Тема 5. Корея і В'єтнам у III–XVII ст.

Корея у IV–XVII ст. Природно-кліматичні умови і люди «Країни вранішньої свіжості». Етногенез корейського народу. Корейський етнос у Середні віки. «Епоха трицарства» (IV–VII ст.). Політичне об'єднання країни. Держава «Велика Сілла» (VIII–IX ст.). Держава Когурьо (920–1329). Завоювання Кореї монголами. Держава Чосон в XIV–XV ст. Вторгнення маньчжурів.

В'єтнам у III–VII ст. Географічне положення та природно-кліматичні умови. В'єтський середньовічний етнос. Період китайського панування у В'єтнамі. Держава Дайков'єт. Держава Дайв'єт. Держава Дайну. Мінська агресія та її наслідки. Відновлення та політичний розпад держави Дайв'єт. В'єтнам на межі Середньовіччя і Нового часу.

Тема 6. Ранньосередньовічна Японія III–XII ст. (до сьогунів). Японія в епоху сьогунату (XII–XVII ст.).

Особливості японського середньовічного етносу. Японія у III–VII ст. Утворення та розвиток ранньосередньовічної держави. Переворот Тайка. «Великі реформи» Тайка. Кодекс законів Тайхорьо. Японія в період Нарської монархії: соціально-економічний розвиток та політичне життя. Рід Фудзівара. Японське суспільство у IX – першій половині XI ст. Встановлення системи секкан і розвиток сьоен. Японія в другій половині XI–XII ст.: зміни соціальної структури. Поява соціального стану бусі (самурайства). Правління інсей. Міжусобні війни 1156–

1192 рр. Встановлення влади сьогуна. Сьогунат Камакура-бакуфу. Встановлення системи сьогунату та її державна організація. Прихід до влади роду Ходзьо. Кодекс законів «Дзьоей сікімоку («Кодекс років Дзьоей») 1232 р. Монгольські вторгнення та їх соціально-політичні наслідки. Загострення внутрішніх міжусобиць на початку XIV ст. Позбавлення влади Ходзьо. «Реставрація Кемму» (1333–1336). Сьогунат Асікага (Муроматі бакуфу) (1336–1573). Війна «Південної та Північної династії» (1336–1392). «Смута років Онін». Суспільна ситуація наприкінці XV – першій половині XVI ст. «Селянське питання». Японія в другій половині XVI – на початку XVII ст. Боротьба за політичне об'єднання країни (1573–1603). Ода Нобунага і Тойотомі Хідейосі. Сьогунат Токугава (Едо бакуфу) (1603 – до початку XVIII ст.). Завершення політичного об'єднання Японії. Встановлення абсолютистського режиму. Політика самоізоляції. Соціально-економічний розвиток. Початок занепаду.

Модуль 2

Тема 7. Особливості індійського середньовіччя. Індія у IV–XIII ст.: суспільний лад і політичне життя. Індія під владою мусульманських правителів (XIII – поч. XVII ст.).

Середньовічна Індія. Індія на початку Середньовіччя: культурно-господарські зони, природно-кліматичні умови, етнічна карта Індостану. Характерні риси індійської середньовічної цивілізації. Варново-кастова система організації індійського середньовічного суспільства. Політичний розвиток Північної та Центральної Індії в III–VII ст. Північна Індія за часів імперії Гуптів та Харші. Криза індійського буддизму. Політична історія Декану (Південної Індії) до кінця XIII ст. Держави Чалук'їв і Паллавів. Імперії Раштракутів і Чолів. Індуїзм у соціально-політичній історії Індії. «Індуїстська революція». Північна Індія перед ісламським завоюванням. Делійський султанат (1206–1526). Передумови утворення султанату. Державно-політичний устрій, суспільно-політичний та соціально-економічний розвиток султанату в період другої – п'ятої династій. Держави Південної Індії в XIV–XVI ст. Султанат Бахманідів. Гуджаратський султанат. Південноіндійська держава Віджаянагар. Правління Крішнадевараї (1509–1529).

Тема 8. Індія в період існування імперії Великих Моголів.

Політична ситуація в країні до середини XVI ст. Прихід до влади Бабур і утвердження династії моголів. Запровадження системи джагірів. Діяльність Хумаюна. Реформи Шер-шаха. Період політичних міжусобиць, боротьба моголів і сурів за владу. Правління Акбара. Відродження імперії Великих Моголів. Могольські завоювання в Індії. Державний устрій і система управління імперією. Аграрні відносини, розвиток ремесла і торгівлі. Соціальні протести – сікхіз. Реформи Акбара. Правління Джахангіра. Стосунки з європейцями. Індія на межі XVII–XVIII ст.

Тема 9. Шрі-Ланка (Цейлон) у Середні віки.

Географічне положення та природні умови середньовічного Цейлону (Шрі-Ланки). Етногенез ланкійців. Середньовічний етнос сингалів. Шрі-Ланка на початку Середньовіччя. Агресія Чолів і занепад сингальської держави. Розгром Чолів і відновлення сингальської держави. Тамільська інтервенція. Ліквідація загальноланкійської державності. Етнополітичний розкол острівної держави. Ланкійські держави сингалів і тамілів у XIII–XV ст. Португальська колоніальна експансія в Цейлоні. Колоніальні голландсько-португальські війни. Цейлон на межі Середньовіччя і Нового часу.

Тема 10. Традиційна та художня культура Китаю.

Китайська міфологія. Китайська мова та письмо.

Тема 11. Традиційна культура Японії.

Японська література доби Середньовіччя: «Записки дурня» 1220 р. Японські бойові мистецтва в добу Середньовіччя: дзюдзюцу (дзюдо).

Тема 12. Традиційна та художня культура Індії.

Індійські визначні архітектурні пам'ятки доби Середньовіччя. Індійський одяг.

Тема 13. Традиційна та художня культура Шрі-Ланки.

Шрі-Ланкійські мови, літератури, мистецтво (образотворче та архітектура).

Тема 14. Наукові відкриття Китаю, Японії, В'єтнаму, Кореї, Індії, Шрі-Ланки.

Наукові відкриття в точних і природничих науках. Наукові відкриття в галузі медицини.

4 семестр

Модуль 3

Тема 1. Цивілізації Субсахарської (Чорної) Африки в Середні віки.

Природно-кліматичні умови та географічне районування Субсахарської (Чорної) Африки. Особливості історичного розвитку регіону. Причини глобального цивілізаційного відставання «Чорної Африки» в епоху Середньовіччя.

Тема 2. Ісламські держави Північної Африки в Середні віки.

Особливості розвитку ісламських суспільств після розпаду XI Багдадського халіфату. Ісламські держави Північної Африки. Держава Ідрісидів. Держава Альморавідів. Держава Альмохадів. Мусульманська Іспанія (Андалусія). Держава

Саадидів. Створення держави Алаїтів (Філаридів). Марокко на схилі Середньовіччя. Хрестові походи і мусульманський Схід. Держава Айюбів. Аладін. Халіфат Фатімідів. Політико-релігійний розкол. Держава нїзаритів (неоїсмаїлітів). Султанат мамлюків у Єгипті. Турецькі завоювання.

Тема 3. Держави Південної та Східної Африки в добу Середньовіччя.

Держава Аксум. Нубія. Ефіопське царство. Християнська імперія в Ефіопії. Міста-держави східного узбережжя Африки: етнічний склад населення і державний устрій. Домінування арабів та прихід португальців. Південна Африка. Етномовна карта регіону. Особливості цивілізаційних процесів та поява перших державних утворень. Держави Міжозер'я. Буганда. «Царство» Конго. Цивілізаційний розвиток Південної Африки в епоху середньовіччя. Мономотапа. Особливості культури Зімбабве.

Модуль 4

Тема 4. Південно-Східна Азія в добу Середньовіччя.

Індокитай. Геополітичне становище і природно-кліматичні умови. Початок Середньовіччя в регіоні. Перші держави кхмерів та бірманомовних народів. Камбуджадеша. Етногенез бірманців. Держава Паган. Етногенез тайців. Держава Сукхотаї. Держава Аютія. Держава Тунгу. Держава Сіам. Самоізоляція Таїланду.

Нусантара («Країна Південних морів»). Природно-кліматичні умови та географічне положення. Етнічна карта Нусантари в Середні віки. Держава Шрі-віджая. Держава Ранній Матарам (Хелін). Держава Сінгхасарі. Держава Маджапахіт. Проникнення ісламу. Малакський султанат. Держава Пізній Матарам. Європейська експансія. Утворення «Нідерландської Індії». Південно-Східна Азія на межі Середньовіччя і Нового часу.

Тема 5. Арабо-мусульманська цивілізація. Ранньосередньовічна Аравія й утворення держави у арабів. Арабо-мусульманські халіфати 661–945 рр.

Геополітичне становище Аравійського півострова. Природно-кліматичні умови Аравії. Етнічна історія середньовічної Аравії. Особливості господарської діяльності арабів. Соціально-економічний та культурний розвиток Півночі і Півдня аравійського півострова. Початок Середньовіччя в арабській історії. Аравія до ісламу: основні осередки державотворення. Релігійна ситуація напередодні появи ісламу. Зародження ісламу. Моххамед (570–632). Утворення загальноарабської держави. Арабські завоювання і становлення мусульманського світу.

Арабо-мусульманський халіфат за правління перших («праведних») халіфів. Халіфи Абу Бекра та Омар Ібн Аль-Хаттаб. Арабо-візантійське та арабо-іранське

протистояння. Халіфство Османа та протистояння з Омейядами. Арабські завоювання і становлення мусульманського світу. Дамаський халіфат Омейядів. Суніти, шиїти, хараджити. Державно-політичний та соціально-економічний устрій. Криза режиму халіфів Дамаска. Розвиток арабської держави в епоху Аббасидів (Багдадський халіфат). Державно-політичний та соціально-економічний устрій. Багдадський халіфат за часів правління Харуна Ар-Рашида. «Політична карта» Халіфату. Внутрішні конфлікти. Зовнішня політика. Арабські завоювання. Феномен арабо-ісламської культури. Розпад і крах халіфату Аббасидів.

Тема 6. Іран і Центральна Азія в VI–XIV ст.

Територіальні межі та природно-кліматичні умови регіону. Середньовічний етнос персів-зороастрійців. Іран на початку середньовіччя. Становлення і розвиток ранньосасанідської держави (III–V ст.). Боротьба з Римом та маніхейством. Шапура I і створення централізованої держави. Імперія Сасанідів у IV–V ст. Диктатура маздактів. Еран-шахр за часів правління Хосрова I Ануширвана. Релігійні течії в Еран-шахрі. Держава Сасанідів у VI–VII ст. та її крах.

Центральна Азія до ісламського завоювання. Роль земель Согду у міжнародних відносинах регіону. Держава Саманідів. Формування новоперської народності. Держава Газневідів. Султанат Сельджуків. Сельджуцькі завоювання. Держава хорезмшахів. Початок монгольського завоювання Західної Азії. Середня Азія під владою монголів. Держава Хулагуїдів. Держава Тимура і Тимуридів.

Тема 7. Іран в XV – першій половині XVII ст.

Середній Схід після Тимуридів. Тюрко-перська держава Сефевідів. Реформи Аббаса I Мірзи («Великого»). Іран середини XVII ст. Початок колоніального проникнення європейських держав. Етногенез узбеків. Середня Азія на порозі Нового часу.

Тема 8. Тюрки в XIV–XVII ст. Утворення Османської імперії. «Золотий вік» Османів. Османська імперія у XVI–XVII ст. Початок занепаду.

Геополітичне становище та природно-кліматичні умови Малої Азії. Конійський султанат сельджуків. Тюркизація Малої Азії. Османський бейлік. Етногенез турків-османів. Середньовічний турецький (османський) етнос. Виникнення держави турків-османів. Експансія Туреччини у XIV ст. Результати турецьких завоювань. Агресія Тимура та розпад Османської держави. Відродження єдиної Турецької держави. Султан Мурад II. Завоювання турками Константинополя та ствердження турків на європейському континенті.

Перетворення Туреччини на імперію. Формування світової держави. Турецькі завоювання за часів Селіма I. Сулейман I Пишний Кануні. Новий етап військово-

територіальної експансії. Європейська політика Туреччини. Турки-османи в Північному Причорномор'ї. Суспільно-політичний устрій і економічний розвиток Османської імперії. Законодавчі акти Сулеймана I.

Державний релігійно-політичний апартеїд в Османській імперії. Боротьба народів проти османського панування. Період «зупинки». Османська імперія в другій половині XVI–XVII ст.: ослаблення і занепад могутності.

Тема 9. Середньовічний Схід напередодні Нового часу.

Основні здобутки «східних цивілізацій» на схилі Середньовіччя. Початок стагнації політичних, економічних і соціальних структур афро-азійського регіону. Східні суспільства в умовах результатів Великих географічних відкриттів, революції цін, глобалізації світових ринків та початку масових колоніальних захоплень європейців. Особливості глобальної кризи середньовічного Сходу на межі XVII–XVIII ст. Основні тенденції соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку Східної та Західної цивілізації на межі XVII–XVIII ст.

Структура навчальної дисципліни в 3 семестрі

Денна форма навчання

Теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота студентів
1. Вступна лекція: Середньовічний Схід у всесвітній історії. Загальна характеристика	4	2	2	3
2. Великий Євразійський Степ. Номади Євразійського Степу в середньовічній історії. Кочові суспільства Великого Степу в Середні віки	2	2	—	3
3. Утворення та розвиток Монгольської імперії. Тибет	4	2	2	3
4. Далекосхідні цивілізації середньовіччя. «Піднебесна імперія» («Тян Ся») з III ст. до XIII ст. Китайська імперія від монгольського до маньчжурського завоювання. Китай в XVI–XVII ст.	2	2	—	3
5. Корея і В'єтнам у III–XVII ст.	4	2	2	3
6. Ранньосередньовічна Японія III–XII ст. (до сьогунів). Японія в епоху сьогунату (XII–XVII ст.)	2	2	—	3
Модульна контрольна робота 1				
7. Особливості індійського Середньовіччя. Індія у IV–XIII ст.: суспільний лад і політичне життя. Індія під владою мусульманських правителів (XIII ст. – поч. XVII ст.)	4	2	2	3
8. Індія в період існування імперії Великих Моґолів	2	2	—	3
9. Шрі-Ланка (Цейлон) у Середні віки	4	2	—	3
10. Традиційна та художня культура Китаю	2	2	2	3
11. Традиційна та художня культура Японії	4	2	—	6
12. Традиційна та художня культура Індії	2	2	—	6
13. Традиційна та художня культура Шрі-Ланки	4	2	2	3
14. Наукові відкриття Китаю, Японії, В'єтнаму, Кореї, Індії, Шрі-Ланки	2	2	2	3
Модульна контрольна робота 2				
ВСЬОГО	42	28	14	48

Структура навчальної дисципліни в 3 семестрі

Заочна форма навчання

Теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота студентів
1. Вступна лекція: Середньовічний Схід у все-світній історії. Загальна характеристика	2	2	2	6
2. Великий Євразійський Степ. Номади Євразійського Степу в середньовічній історії. Кочові суспільства Великого Степу в Середні віки	2	2	2	6
3. Утворення та розвиток Монгольської імперії. Тибет	2	2	2	6
4. Далекосхідні цивілізації середньовіччя. «Піднебесна імперія» («Тян Ся») з III ст. до XIII ст. Китайська імперія від монгольського до маньчжурського завоювання. Китай у XVI–XVII ст.	2	2	2	6
5. Корея і В'єтнам у III–XVII ст.	2	2	2	6
6. Ранньосередньовічна Японія III–XII ст. (до сьогунів). Японія в епоху сьогунату (XII–XVII ст.)	2	2	2	6
7. Особливості індійського середньовіччя. Індія у IV–XIII ст: суспільний лад і політичне життя. Індія під владою мусульманських правителів (XIII ст. – поч. XVII ст.)	2	2	2	6
8. Індія в період існування імперії Великих Моґолів	2	2	2	6
9. Шрі-Ланка (Цейлон) у Середні віки	2	2	2	6
10. Традиційна та художня культура Китаю	2	2	2	6
11. Традиційна та художня культура Японії	2	2	2	6
12. Традиційна та художня культура Індії	8	8	3	7
13. Традиційна та художня культура Шрі-Ланки	8	8	3	7
14. Наукові відкриття Китаю, Японії, В'єтнаму, Кореї, Індії, Шрі-Ланки	8	8	4	7
ВСЬОГО	46	46	32	87

Структура навчальної дисципліни в 4 семестрі

Денна форма навчання

Теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота студентів
1. Цивілізації Субсахарської (Чорної) Африки в Середні віки	4	2	2	4
2. Ісламські держави Північної Африки в Середні віки	4	2	2	4
3. Держави Південної та Східної Африки в середньовічну добу	4	2	2	4
Модульна контрольна робота 3				
Підсумкове експрес-тестування (1–3 модулі)				
4. Південно-східна Азія в добу середньовіччя (Індокитай й «Країни південних морів»)	4	2	2	4
5. Арабо-мусульманська цивілізація. Ранньосередньовічна Аравія й утворення держави у арабів. Арабо-мусульманські халіфати 661–945 рр.	4	2	2	5
6. Іран і Середня Азія в VII–XIV ст.	4	2	2	5
7. Іран у XV – першій половині XVII ст.	4	2	2	4
8. Тюрки в XIV–XVII ст. Утворення Османської імперії. «Золотий вік» Османів. Османська імперія у XVI–XVII ст. Початок занепаду	4	2	2	4
9. Середньовічний Схід напередодні Нового часу	4	2	2	5
Модульна контрольна робота 4				
Підсумкова контрольна робота 1–4 модулі)				
ВСЬОГО	36	18	18	39

Структура навчальної дисципліни в 4 семестрі

Заочна форма навчання

Теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота студентів
1. Південно-східна Азія за часів Середньовіччя	2	2	2	25
2. Іран в XV – першій половині XVII ст.	2	2		
3. Арабо-мусульманська цивілізація. Ранньосередньовічна Аравія й утворення держави у арабів. Арабо-мусульманські халіфати 661–945 рр.	2	2	2	15
4. Ісламські держави Піренейського півострова та Північної Африки	2	2		25
5. Утворення Османської імперії. «Золотий вік» Османів. Османська імперія у XVI–XVII ст. Початок занепаду	6	2	2	15
6. Середньовічний Схід напередодні Нового часу	6	2	2	15
ВСЬОГО	20	12	8	145

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

3 семестр

Семінарське заняття 1

Видатні постаті української орієнталістики

1. Агатангел Кримський (1871–1942) – сходознавець, енциклопедист і справжній патріот України.

2. Андрій Ковалівський (1895–1969) – неоцінена постать в українському сходознавстві.

Поточний контроль: доповіді, презентації з життя та діяльності А. Кримського та А. Ковалівського.

Література

1. Штогрін І. Агатангелу Кримському – 150. У чому секрет геніальності найвидатнішого сходознавця XX ст.? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/agatangelu-krymskomu-150-poliglot-shodoznavecs/31047686.html> (дата звернення: 02.09.2023 р.).

2. 1871 – Народився Агатангел Кримський, вчений-сходознавець. URL: <http://www.uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/sichen/15/1871-15-sichnya-u-volodymyr-volynskomu-narodyvsya-agatangel-krymskyu-shodoznavec-perekladach-yakyu-znav-ponad-60-mov-istoryk-odyn-iz-zasnovnykiv-ukrayinskoyi-akademiyi-nauk-u-1918-roci> (дата звернення: 02.09.2023 р.).

3. Сорока М. До 150-річчя з дня народження Агатангела Кримського, якого ЮНЕСКО віднесла до переліку видатних діячів світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3173230-agatangel-krimskij-enciklopedist-i-spravznej-patriot-ukraini.html> (дата звернення: 03.09.2023 р.).

4. Українофіл, поліглот, письменник та жертва сталінських репресій: маловідомі факти про Агатангела Кримського. URL: <https://kanaldim.tv/ukrayinofil-poliglot-pysmennyk-ta-zhertva-stalinskyh-represij-malovidomi-fakty-pro-agatangela-krymskogo/> (дата звернення: 03.09.2023 р.).

5. Дудко Д. М. Нові матеріали про родину Ковалівських. *19 Сумцовські читання: Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства*. Харків, 2013. URL: <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/2013/article.html?n=835> (дата звернення: 03.09.2023 р.).

Семінарське заняття 2

Утворення та розвиток Монгольської імперії

1. Монгольські племена в IX – на початку XIII ст. Утворення Монгольської держави на чолі з Чингіз-ханом.

2. Монгольська імперія за наступників Чингіз-хана. Імперія Юань.

3. Золота Орда та її «золотий час».

4. Монголія після епохи «великих завоювань» (друга половина XV–XVII ст.).
Поточний контроль: доповіді й експрес-тести.

1. Територіальні межі Великого Степу...	6. Каганат – це...
2. Тюркський каганат існував до: а) 679 р.; а) 702 р.; в) 710 р.; г) 745 р.	7. Уйгурський каганат існував у: а) 679 р.; б) 702 р.; в) 710 р.; г) 745 р.
3. Велика Яса – це: а) релігійний трактат; б) епічний твір; в) збірник законів; г) літопис	8. Улус – це: а) військовий підрозділ; б) форма державності; в) релігійна організація; г) торговельне об'єднання
4. Чингіз-хан був верховним правителем монголів у: а) 1162–1227; б) 1206–1227; в) 1162–1207; г) 1162–1206	9. Золота орда існувала у: а) 1243–1480; б) 1227–1480; в) 1227–1502; г) 1243–1502
5. Узбек – це: а) хакан Хозарії; б) хан Золотої орди; в) імператор Юань; г) хан узбеків	10. Хубілай – це: а) хакан Хозарії; б) хан Золотої орди; в) імператор Юань; г) хан узбеків

Література

1. Кузуб. О. О. «Велика Яса» Чингісхана як основне джерело створення та розвитку монгольської правової системи. URL: http://lsey.org.ua/6_2022/6.pdf (дата звернення: 10.09.2023 р.).

2. Присяжнюк С. Як утворилася і чому занепала Монгольська імперія. URL: <https://uamodna.com/articles/yak-utvorylasya-ta-chomu-zanepala-mongoljsjka-imperiya/> (дата звернення: 10.09.2023 р.).

3. Печенюк І. С., Черкас Н. Ф. Воєнно-правові засади військової організації Монгольської держави. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pecheniuk_Ihor/Voienno-pravovi_zasady_viiskovoi_orhanizatsii_Monholskoi_derzhavy.pdf?PHPSESSID=c6iphhbb1eipc7bb6l3qulqhr3 (дата звернення: 10.09.2023 р.).

Семінарське заняття 3

Корея і В'єтнам у III–XVII ст.

1. Період трьох корейських держав.
2. Повстання Фунг Хинга.

3. Китайське вторгнення 1407 р. у В'єтнам.

Поточний контроль: доповіді, експрес-тести.

1. Які три корейські держави утворювали Трицарство?	6. Іду – це...
2. Роки існування епохи «Великого Сілли»: а) 676–920 р.; б) 661–668 р.; в) 734–827 р.; г) 910–920 р.	7. У якому році народився Фунг Хинг? а) 700 р.; б) 720 р.; в) 760 р.; г) 791 р.
3. Себоль – це: а) місце битви; б) торговий двір; в) столиця; г) міфічне місто	8. Тии-ном – це: а) іригаційна система; б) кодекс законів; в) архітектурна пам'ятка; г) в'єтська писемність
4. Роки існування держави Корьо: а) 1000–1200; б) 899–1254; в) 936–1392; г) 1283–1390	9. Роки існування держави Чосон: а) 1243–1480; б) 1227–1480; в) 1227–1502; г) 1243–1502
5. У якому році хан Угедей пішов походом на державу Корьо? а) 1256; б) 1231; в) 1298; г) 1155	10. «Книга про ведення сільського господарства» – це: а) агротехнічна енциклопедія; б) сільськогосподарський трактат; в) підручник з агрономії; г) посібник з тваринництва

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посібник. Київ: Либідь, 1997. 464 с.

2. Бредіхін А. В., Кузровков В. В. Міжнародні відносини раннього Середньовіччя. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33241/50-Bredikhin.pdf?sequence=1> (дата звернення: 03.09.2023 р.).

Семінарське заняття 4

Середньовічна Індія

1. Особливості розвитку індійської цивілізації.

2. Індія у ранньому Середньовіччі.

3. Делійський султанат та сучасні йому держави інших регіонів Індостану (Бахмані, Гуджарат, Віджаянагар).

4. Імперія Великих Моголів.

Поточний контроль: доповіді, експрес-тести.

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посібник. Київ: Либідь, 1997. 464 с.
2. Burton Stein. A history of India. Oxford, UK, Blackwell Publishers. 1996. 487 p.

Семінарське заняття 5

Традиційна культура Китаю

1. Характерні особливості китайської культури: традиціоналізм, підпорядкування індивіда соціальному порядку, релігійно-поетичне ставлення до природи, церемоніал.

2. Китайська каліграфія.

3. Китайська вишивка.

4. Китайські бойові мистецтва.

Поточний контроль: презентації, доповіді з тем китайська каліграфія, китайські бойові мистецтва.

Література

1. Греченко В. А., Чорний І. В. Світова та українська культура, Київ: Літера ЛТД, 2009. 368 с.
2. Структура Ушу. URL: <http://pochilum.com.ua/wushu.htm> (дата звернення: 02.09.2023 р.).
3. Жукова К. Є. Китайська каліграфія як спосіб самовираження. *Сходознавство: актуальність та перспективи. Тези доповідей II Міжнародної науково-методичної конференції 19 березня 2021 р.* Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2021. С. 107–109.

Семінарське заняття 6

Традиційна культура Шрі-Ланки

1. Шрі-Ланкійський традиційний фольклор.

2. Шрі-Ланкійська кухня.

3. Шрі-Ланкійський національний одяг.

4. Шрі-Ланкійські чайні традиції.

Поточний контроль: доповіді, презентації з тем Шрі-Ланкійська кухня та Шрі-Ланкійські чайні традиції.

Література

1. Греченко В. А., Чорний І. В. Світова та українська культура, Київ: Літера ЛТД, 2009. 368 с.

2. Національна кухня Шрі-Ланки. URL: <https://tripmydream.ua/sri-lanka/cuisine> (дата звернення: 03.09.2023 р.).

3. Історія світової культури: навч. посіб. / Л. Т. Левчук, В. С. Грищенко, В. В. Єфименко, І. В. Лосєв, В. І. Панченко, О. В. Шинкаренко; керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 400 с.

Семінарське заняття 7

Наукові відкриття Китаю, Японії, Кореї, В'єтнаму, Індії, Шрі-Ланки

1. Відкриття в галузі технічних наук.
2. Відкриття в галузі гуманітарних наук.
3. Відкриття в галузі медицини.
4. Відкриття у військовій справі.

Поточний контроль: доповіді, презентації з тем медичні й технічні відкриття.

Література

1. Греченко В. А., Чорний І. В. Світова та українська культура, Київ: Літера ЛТД, 2009. 368 с.

2. Історія світової культури: навч. посіб. / Л. Т. Левчук, В. С. Грищенко, В. В. Єфименко, І. В. Лосєв, В. І. Панченко, О. В. Шинкаренко; керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 400 с.

3. Історія медицини: курс лекцій для магістрів 1–3 курсів медичних факультетів денної форми навчання галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальностей 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 228 «Педіатрія» / уклад. І. Г. Утюж, М. О. Мегрелішвілі. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 132 с.

4. Царенко О. М., Рябець С. І. Нариси з історії техніки та технологій: навч. посіб. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 2010. 494 с.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

4 семестр

Семінарське заняття 1

Цивілізації Субсахарської (Чорної) Африки в Середні віки.

1. Характерні риси регіону.
2. Кліматичні умови та перелік країн.
3. Посередництво й буфер арабів між Субсахарською Африкою та іншим «світом».

Поточний контроль: доповіді, експрес-тести.

1. Субсахарська Африка – це...	6. Алоа, Нобатія сповідували: а) іслам; б) іудаїзм; в) зороатсрійство; г) християнство
2. Коли починається розділення Африки на Субсахарську і Північну? а) сер. III тис. до н. е.; б) III тис. н. е.; в) III ст. н. е.; г) 303 р.	7. У якому столітті розпалась єдина Нубійська держава? а) XII ст.; б) XIII ст.; в) XIV ст.; г) XV ст..
3. Судан – це: а) регіон Субсахарської Африки; б) столиця Субсахарської Африки; в) кліматичний пояс; г) африканський етнос	8. Дарфурський султанат виник як держава у: а) XVII ст.; б) XVI ст.; в) XV ст.; г) XIV ст.
4. Скільки держав за сучасним політичним поділом розташовані на південь від Сахари? а) 64; б) 3; в) 52; г) 49	9. Бенікануз, беджа – це: а) племена, що проживали на території Судану; б) племена, що проживали на території Ефіопії; в) племена, що проживали на території Нубії; г) племена, що проживали на території Марокко
5. Сахара – це: а) термін в кліматології; б) найбільша пустеля світу; в) історичний регіон; г) економічний регіон	10. На Аксумське царство вплив мала: а) Східна римська імперія; б) Західна римська імперія

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 464 с.

2. Історія Тропічної й Південної Африки в добу Середньовіччя: навч. посіб. / Ігор Ліхтей. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2011. 176 с.

Семінарське заняття 2

Ісламські держави Північної Африки в Середні віки

1. Аль-Магриб у добу Середньовіччя (політична та економічна історія регіону).

2. Бербери та їх роль у середньовічній історії регіону.

Поточний контроль: доповіді, експрес-тести.

1. Що означає назва Аль-Магриб?	6. Племена тамазигтів, рифів, шильхів, таурегів, кабілів – це...
2. Династія Аглабідів правила в Алжирі у: а) 798–898 рр.; б) 800–867 рр.; в) 876–902 рр.; г) 800–909 рр.	7. Аль-Баян Аль-Магриб – це: а) арабська середньовічна казка; б) арабський середньовічний трактат; в) арабський середньовічний епос; г) іспанський історичний трактат
3. У якому році араби в Тунісі заснували форпост Кайруан? а) 650 р.; б) 660 р.; в) 670 р.; г) 700 р.	8. Через що країни Магрибу тісно пов'язані з казками «Тисяча й одна ніч»? а) торгівлю; б) мореплавство; в) релігію; г) прянощі
4. Марокканські міста Сіджил-меса та Фес були закладені у VIII ст.: а) арабами; б) португальцями; в) іспанцями; г) місцевими жителями	9. У країнах Магрибу вирощували переважно: а) прянощі; б) оливки; в) фініки; г) зерно
5. Через що берберів називають білими племенами Африки? а) самоназву амазиги; б) генотип; в) незрозумілість мови та звичаїв римлянами; г) протоземноморський тип	10. Поясніть роль хариджизму в історії регіону

Література

1. Цибульник В. В. Країни Магрибу у VIII – на початку XIII ст. *Питання сходознавства в Україні. Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 28 березня 2019 р.* Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. С. 347–350.

2. Куїндер Р. *Суніти і історичні передумови виникнення ісламської архітектури країн Магрибу. Містобудування та територіальне планування.* Київ: Київський національний університет будівництва і архітектури, 2018. Вип. 66. С. 338–345.

3. 100 років тому мусульманки Північної Африки не носили чадри. URL: https://gazeta.ua/articles/history/_100-rokiv-tomu-musulmanki-pivnichnoyi-afriki-nenosili-chadri-retro-foto/618205 (дата звернення: 03.09.2023).

Семінарське заняття 3

Держави Південної та Східної Африки в добу Середньовіччя

1. Велике Зімбабве та Мапумвумбе у середньовічний час.
2. Намібія у добу Середньовіччя.
3. Сомалі у добу Середньовіччя.

Поточний контроль: доповіді, експрес-тести.

1. Магадішу – в перекладі: а) місто ісламу; б) місто торгівлі; в) місто троянд; г) місто кораблів	6. Які корисні копалини характерні для середньовічної Намібії? а) мідь, залізняк, сіль; б) олово, золото, сіль; в) мідь, срібло, сіль
2. Де вперше з'являється етнонім сомалі? а) у пісні; б) у казці; в) у історичному переказі; г) у банківській справі	7. Як перекладається з мови шана назва Зімбабве? а) оазис; б) будинки з каменю; в) кам'яне плато; г) будинки з дерева
3. З якою країною найбільше часу воювало середньовічне Сомалі? а) з Португалією; б) з Ефіопією; в) з Іраном; г) з Єгиптом	8. «Дхадські ями» для зберігання води були характерні для: а) Сомалі; б) Зімбабве; в) Намібії; г) Ефіопії
4. Роки існування держави Мономотапа: а) VI–XVIII ст.; б) VI–XIII ст.; в) V–XVII ст.; г) V–IX ст.	9. Хто з відомих мандрівників часів Великих географічних відкриттів зупинявся в Намібії? а) Колумб; б) Магелан; в) да Гама; г) Піссаро

5. У якому році португальцями було відкрито узбережжя Намібії? а) 1482 р.; б) 1485 р.; в) 1483 р.; г) 1486 р.	10. Поясніть роль хариджизму в історії регіону
--	---

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 464 с.
2. Історія Тропічної й Південної Африки в добу Середньовіччя: навч. посіб. / Ігор Ліхтей. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2011. 176 с.

Семінарське заняття 4

Південно-Східна Азія в добу Середньовіччя

1. Середньовічна Камбоджа.
 2. Середньовічна Індонезія.
- Поточний контроль: доповіді, тести.

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 464 с.
2. Smith T. O. Cambodia and the West, 1500-2000. Palgrave Macmillan UK, 2018.

Семінарське заняття 5

Арабо-мусульманська цивілізація. Ранньосередньовічна Аравія й утворення держави у арабів. Країни мусульманського світу в VII–XV ст.

1. Характерні риси та особливості арабо-мусульманської цивілізації.
 2. Країни мусульманського світу в VII–XV ст.
- Поточний контроль: доповіді, експрес-тести.

1. Хіджра відбулась у: а) 610 р.; б) 622 р.; в) 632 р.; г) 661 р.	6. Пророк Мухаммед помер у: а) 610 р.; б) 622 р.; в) 632 р.; г) 661 р.
2. Останнім «праведним» халіфом вважають: а) Абу Бекра; б) Омара; в) Османа; г) Алі	7. Коран був кодифікований за часів: а) Абу Бекра; б) Омара; в) Османа; г) Алі

3. Династія халіфів Омейядів правила у: а) 622–632 рр.; б) 632–661 рр.; в) 661–750 рр.; г) 750–1517 рр.	8. Династія халіфів Абасидів правила у: а) 622–632 рр.; б) 632–661 рр.; в) 661–750 рр.; г) 750–1517 рр.
4. До шіїтських належать держави: а) Фатімідів; б) Абасидів; с) Саманідів; г) Буїдів	9. До сунітських належать держави: а) Фатімідів; б) Абасидів; в) Саманідів; г) Буїдів
5. У Магрибі були розташовані держави: а) Альморавідів; б) Газневідів; в) Альмохадів; г) хорезмшахів	10. У Середній Азії та Ірані були розташовані держави: а) Альморавідів; б) Газневідів; в) Альмохадів; г) хорезмшахів

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 464 с.
2. Латигіна Н. А. Іслам: шлях крізь століття: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.

Семінарське заняття 6 Іран і Середня Азія в VI–XIV ст.

1. Сельджуки.
2. Монгольське завоювання Ірану.

Поточний контроль: доповіді, презентації з теми сельджуків та монгольського завоювання Ірану.

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 464 с.
2. Латигіна Н. А. Іслам: шлях крізь століття: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.

Семінарське заняття 7 Іран в XV–XVII ст.

1. Правління Темурідів (1370–1507).
2. Іран за династії Сефевідів (1507–1736).

Поточний контроль: доповіді, експрес-тести.

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 464 с.
2. Латигіна Н. А. Іслам: шлях крізь століття: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.

Семінарське заняття 8

Тюрки в XIV–XVII ст. Утворення Османської імперії. «Золотий вік» Османів. Османська імперія у XVI–XVII ст. Початок занепаду

1. Яничарство як явище.
 2. Битва при Лепанто.
 3. Банківська й податкова система в Османській імперії XVI–XVII ст.
- Поточний контроль: доповіді, експрес-тести.

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 464 с.
2. Кримський А. Вступ до історії Туреччини. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Krymskyi_Ahatanhel/Vstup_do_istorii_Turechchyny_Vyp_3_Evropeiski_dzherela_XVI_v.pdf? (дата звернення: 10.09.2023 р.).

Семінарське заняття 9

Середньовічний Схід напередодні Нового часу

1. Середньовічний Схід у реаліях Великих географічних відкриттів.
 2. Середньовічний Схід на перетині Середньовічного та Нового часів.
- Поточний контроль: доповіді, презентації з теми великих географічних відкриттів.

Література

1. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 464 с.
2. Історія країн Зарубіжного Сходу в Середні віки: підручник для вузів: пер. з рос. / Ф. М. Ацамба, Л. І. Надірадзе, Є. А. Беляєв та ін. Київ: Радянська школа, 1959. 347 с.

ВАРІАТИВНІСТЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані необхідні завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Основні види самостійної роботи студента:

1. Вивчення додаткової літератури та історичних карт.
2. Робота з довідковими матеріалами та історичними картами.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Підготовка до поточного й підсумкового контролю.
5. Виконання самостійного завдання.
6. Виконання індивідуального завдання.

Результативність самостійної роботи студентів денної форми навчання перевіряється шляхом тестування на семінарських заняттях. Студенти заочної форми навчання результати самостійної роботи подають у письмовій формі.

САМОСТІЙНА РОБОТА для студентів денної форми навчання 3 семестр

№	Тема	Кількість годин
1	Опрацювати вступні питання з курсу «Історія Азії та Африки»	3
2	Ознайомитися з історією Далекого Сходу в добу Середньовіччя	3
3	Ознайомитися з історією Великого Степу в добу Середньовіччя	3
4	Скласти словник основних термінів та понять до теми «Корея та В'єтнам у Середньовічну добу»	3
5	Підготувати розгорнуту доповідь про японський сьогунат XII–XVII ст.	3
6	Підготувати розгорнуті хронологічні таблиці з теми «Шрі-Ланка в Середні віки»	3
7	Підготувати електронний варіант історичних карт та карт-схем до курсу «Середньовічний Китай»	3
8	Реферувати одну з монографій, які рекомендовані до самостійного опрацювання	3
9	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Особливості Індійського Середньовіччя»	3
10	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Індія в період Великих Моголів»	3
11	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Китайська чайна церемонія»	3
12	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Ляльки середньовічної Японії»	6
14	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Корейська каліграфія»	6
15	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Математичні відкриття Індії»	3
ВСЬОГО		48

САМОСТІЙНА РОБОТА
для студентів заочної форми навчання
3 семестр

№	Тема	Кількість годин
1	Опрацювати вступні питання з курсу «Історія Азії та Африки»	6
2	Ознайомитися з історією Монголії в добу Середньовіччя	6
3	Ознайомитися з історією Китаю в добу Середньовіччя	6
4	Скласти словник основних термінів та понять до теми «Корея та В'єтнам у Середньовічну добу»	6
5	Підготувати розгорнуту доповідь про японський сьогунат XII–XVII ст.	6
6	Підготувати розгорнуті хронологічні таблиці з теми «Шрі-Ланка в Середні віки»	6
7	Підготувати електронний варіант історичних карт та карт-схем до курсу «В'єтнам у Середні віки»»	6
8	Реферувати одну з монографій, які рекомендовані до самостійного опрацювання	6
9	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Делійський султанат»	6
10	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Йоги в історії Індії»	6
11	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Корейські хе, куксу, кімчі»	7
12	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Японське кімоно»	7
14	Підготувати розгорнуту доповідь з теми «Індійська військова тактика й стратегія»	7
ВСЬОГО		87

Самостійна робота
для студентів денної форми навчання
4 семестр

№	Тема	Кількість годин
1	Опрацювати питання «Іранське суспільство й держава епохи Сасанідів».	4
2	Познайомитися з дискусійним процесом щодо розуміння розвитку Південно-Східної Азії за часів Середньовіччя	4
3	Познайомитися з процесом трансформації арабо-мусульманської цивілізації	4
4	Скласти словник основних термінів та понять до теми «Ісламські держави Піренейського півострова та Північної Африки»	4
5	Підготувати розгорнуту доповідь: «Виникнення та розвиток ісламу»	4
6	Підготувати розгорнуті хронологічні таблиці до курсу «Іран в XV – першій половині XVII ст.»	4
7	Підготувати електронний варіант історичних карт та карт-схем до курсу «Велика Османська імперія»	5
8	Реферувати одну з монографій, які рекомендовані до самостійного опрацювання	5
9	Підготувати розгорнуту доповідь «Глобальна криза Середньовічного Сходу на межі XVI–XVII ст.»	5
ВСЬОГО		39

**Самостійна робота
для студентів заочної форми навчання
4 семестр**

№	Тема	Кількість годин
1	Опрацювати питання: «Іранське суспільство й держава епохи Сасанідів»	25
2	Ознайомитися з процесом трансформації арабо-мусульманської цивілізації	60
3	Підготувати розгорнуту доповідь: «Виникнення та розвиток ісламу»	15
4	Скласти словник основних термінів та понять до теми «Ісламські держави Піренейського півострова та Північної Африки»	25
5	Підготувати електронний варіант історичних карт та карт-схем до курсу «Велика Османська імперія»	15
6	Підготувати розгорнуту доповідь «Глобальна криза Середньовічного Сходу на межі XVI–XVII ст.»	15
ВСЬОГО		145

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ТА ТЕМИ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

Творче завдання – це письмове завдання (розгорнутий реферат, міні-курсова робота), що надає змогу прояву власної індивідуальності у студента під час ґрунтовного (систематизованого) вивчення теми.

1. Китай на межі Давнини та Середньовіччя. Криза ханьської державності.
2. Доба «Трицарства». Боротьба за об'єднання Китаю у III ст. н. е.
3. Особливості політичного розвитку Китаю у «темні віки» (IV–VI ст.).
4. Розвиток ідеологічних течій у Китаї у Середньовіччі.
5. Зовнішня політика Китаю в добу правління династії Тан.
6. Розвиток культури Китаю в добу Середньовіччя.
7. «Чотири класичні романи» як джерело з історії середньовічного Китаю.
8. Монгольське завоювання Китаю.
9. Китай у добу правління династії Сун (960–1279 рр.).
10. Економічний розвиток Китаю в добу династії Мін.
11. Повсякдення життя китайців у добу Середньовіччя.
12. Формування японської державності.
13. Переворот Тайка (645 р.) та його наслідки.
14. Розвиток японської державності в добу Хейян.
15. Літописи «Кодзікі» та «Ніхон сьокі» як джерело з історії ранньосередньовічної Японії.
16. Повсякденне життя японців за матеріалами японської літератури VIII–X ст.
17. Самурайський стан та його вплив на історію середньовічної Японії.
18. Війна Тайра і Мінамото та виникнення сьогунату.
19. Літописи «Кодзікі» та «Ніхон сьокі» як джерело з історії ранньосередньовічної Японії.
20. Самурайські повісті як джерело з історії середньовічної Японії.
21. Видатні постаті доби «Сенгоку дзідай» (Ода Нобунага. Тойотомі Хідейосі. Токугава Ієясу).
22. Релігійне життя середньовічної Японії.
23. Розвиток японської культури в добу Середньовіччя.
24. Тюркський каганат.
25. Політичний розвиток Хозарського каганату у VII–X ст.
26. Формування імперії Чингіз-хана.
27. Монгольське завоювання Китаю та заснування імперії Юань.
28. Проблема кочівницької державності в сучасній науковій літературі.
29. Золота Орда у XIII–XIV ст.
30. Монгольська навала та мусульманський світ. Держава Хулагуїдів.
31. Завойовницькі походи Тимура.

32. Держава Сасанідів в Ірані.
33. Політична діяльність Мохаммада та формування мусульманської держави в Аравії.
34. Формування ісламської релігійної доктрини у ранньому Середньовіччі.
35. Арабські завоювання в добу правління «праведних халіфів» (632–661 рр.).
36. Провідні течії ісламу: сунізм, шиїзм та харіджизм та їх вплив на середньовічну історію мусульманського світу.
37. Халіфат Омейядів: система управління, форми земельної власності, податкова система.
38. Халіфат Абасидів у II половині VIII – I половині X ст.
39. Абасидські халіфи та їх двір у II половині VIII – I половині X ст.
40. Шиїзм та політичне життя мусульманського світу у IX–X ст.
41. Реконкіста та ал-Андалуз.
42. Розвиток арабської географічної науки у добу Середньовіччя.
43. Розвиток арабської історичної науки у добу Середньовіччя.
44. Казки «Тисяча та однією ночі» як джерело про повсякденне життя в добу Середньовіччя.
45. Держави Магрибу у X–XIII ст.
46. Імперія Сельджукідів.
47. Мусульманський світ та Візантія в добу Середньовіччя.
48. Держава Саманідів.
49. Держава Хорезмшахів.
50. Іконійський султанат.
51. Формування Османської держави у XIV ст.
52. Османська агресія на Балканах у XIV–XV ст.
53. Османське завоювання Візантії.
54. Внутрішня політика османських султанів у XIV–XV ст.
55. Османська імперія в добу правління Селіма I.
56. Зовнішня політика Османської імперії в добу правління Сулеймана I.
57. Внутрішня політика Османської імперії в добу правління Сулеймана I.
58. Османська імперія у XVII ст.
59. Імперія Гуптів: розвиток економіки, суспільні відносини, внутрішня та зовнішня політика.
60. Держава Харши.
61. Делійський султанат.
62. Завоювання Бабура та заснування імперії Великих Моголів.
63. Реформи Акбара в імперії Великих Моголів.
64. Індійська філософія в добу Середньовіччя.
65. Розвиток індуїзму в добу Середньовіччя.

Політика щодо відвідування та дедлайнів

Політика щодо дедлайнів визначається «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» (від 15.05.2021 р.).

Політика щодо академічної доброчесності

Політика щодо академічної доброчесності регулюється «Кодексом академічної доброчесності та корпоративної етики Донецького національного університету імені Василя Стуса» (від 22 грудня 2016 р.).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

А. Під час усних відповідей: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та аргументованість; використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки.

Б. Під час виконання письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи; підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки, різних технічних засобів (плівок, слайдів, приладів, схем тощо).

Для визначення ступеню оволодіння навчальним матеріалом із подальшим його оцінюванням застосовуються *різні рівні досягнень студентів*.

Високий рівень (відмінно). Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи.

Достатній рівень (дуже добре). Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатен його аналізувати, аргументовано висловлює свої думки, але не має достатніх знань та вмінь для формулювання власних висновків.

Достатній рівень (добре). Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та вмінь для формулювання власних висновків, допускає несуттєві неточності.

Задовільний рівень (задовільно). Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, уміє використовувати знання у стандартних ситуаціях.

Низький рівень (достатньо). Студент володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно, допускає значні неточності.

Незадовільний рівень. Студент не володіє навчальним матеріалом.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Середньовічний Схід як особливий тип людського суспільства.
2. Хронологічні та географічні межі афро-азійського Середньовіччя.
3. Основні культурно-господарські зони середньовічного афро-азійського регіону.
4. Великий Євразійський Степ в перших століттях нової ери. Етап родопле-
мінних вождівств. Протодержавні утворення Великого Степу.
5. Історичний розвиток Великого Степу до початку XIII ст. Особливості ко-
чових цивілізацій.
6. Монгольські племена в XI – на початку XIII ст. Утворення Монгольської
держави.
7. Монгольські завоювання у XIII ст. та їх наслідки. Золота Орда.
8. Монголія після епохи «великих завоювань». Ойратське ханство.
9. Китайське суспільство наприкінці II–у III століттях.
10. Імперія Цзінь (280–316) – перша загальнокитайська середньовічна держава.
Виникнення державної надільної системи.
11. Імперія Суй. Формування ідеологій китайсько-конфуціанського націоналізму.
12. Всекитайська імперія при перших Танах. У Цзетянь (У-Хоу) і проголо-
шення імперії Чжоу.
13. Трансформація китайського суспільства за останніх Танів (VIII –
початок X ст.).
14. Китай в період династії Сун. «Сунський економічний бум».
15. Китай під владою монголів. Повстання «червоних пов'язок».
16. Розвиток китайської державності в епоху імперії Мін. Реформи Чжу
Юаньчжана (кнінець XIV ст.) та Чжана Цзюйчжена (друга половина XVI ст.).
17. Соціальні конфлікти в Китаї у XVI – першій половині XVII ст. Селянська
війна Лі Цзичена.
18. Маньчжурське завоювання Китаю та його наслідки.
19. Японія в ранньому Середньовіччі (III – середина VII ст.). Епоха Ямато.
20. Японське суспільство в другій половині VII–IX ст. Нарська монархія.
21. Японія в кінці IX–XI ст. Правління Фудзівара. Зародження бусі (саму-
райського стану).
22. Японія у XIII ст. Диктатура Тайра.
23. Японія періоду Камакурського сьогунату (1192–1333). Кодекс законів
«Дзьоей сікімоку».
24. Японія в епоху «двох династій». Державно-політична система в період
сьогунату Муроматі.
25. Токугавський сьогунат (Едо) та перехід Японії до політики самоізоляції.
26. Індія на початку Середньовіччя. Особливості етнічної історії Індостану.
27. Північна та Центральна Індія у III–VII ст. Криза індійського буддизму.
28. Політична історія Південної Індії до кінця XIII ст.

29. Общинно-кастова система ранньосередньовічної Індії.
30. «Індуїстська революція» та її наслідки.
31. Делійський султанат: суспільно-політичний та соціально-економічний розвиток.
32. Держави Південної Індії у XIV–XVI ст.
33. Імперія Великих моголів (1526–1605 рр.). Реформи Акбара.
34. Імперія Великих моголів у XVII – на початку XVIII ст.
35. Особливості природного-географічного положення та етнічної історії середньовічної Індонезії.
36. Розвиток державотворчих процесів у Нусантарі на початку Середньовіччя. Таласократична імперія Шривіджая.
37. Індонезія в X–XIV ст. Криза поліетнічних держав.
38. Початок мусульманської епохи в історії Нусантари. Малаккський султанат.
39. Нусантара від середини XVI до середини XVIII ст. Європейська експансія до Індонезії.
40. Середній Схід на початку нашої ери. Етнічна історія персів-зороастрійців.
41. Держава Сасанідів (Еран-шахр) у III–VII ст. Хосрова I. Ануширвана.
42. Середня Азія та мусульманський Іран з кінця IX до початку XI ст. Держави Саманідів та Газневідів.
43. Сельджуцьке панування в Ірані.
44. Середня Азія наприкінці XII – на початку XIII ст. Держава хорезмшахів.
45. Середня Азія та Іран під владою монголів. Держава Хулагуїдів.
46. Держава Тимура і Тимуридів (1370–1500 рр.).
47. Іран в XVI – на початку XVIII ст. Держава Сефевідів.
48. Зародження та розвиток державності в узбеків. Центральна Азія у XVII ст.
49. Доісламська Аравія: особливості географічного положення, етнічне обличчя арабського світу, господарська діяльність, релігійна ситуація.
50. Розвиток державотворчих процесів в Аравії на початку середньовіччя.
51. Виникнення ісламу. Основи ідеології раннього мусульманства. Мухаммед.
52. Об'єднання Аравії. Виникнення ранньоарабської держави.
53. Арабо-мусульманська держава до середини VII ст. Арабські завоювання.
54. Халіфат Омейядів (Дамаський халіфат).
55. Халіфат Аббасидів (Багдадський халіфат).
56. Мала Азія в XI–XII ст. Конійський сельджуцький султанат. Анатолійські бейліки.
57. Утворення та розвиток османської військово-експансіоністської держави. Турецькі завоювання XIV – першої половини XV ст.
58. Падіння Константинополя. Створення та розквіт Османської імперії.
59. Ослаблення турецької могутності та занепад Оттоманської Порти.
60. Ісмаїлітський халіфат Фатімідів у Північній Африці (910–1171).
61. Айюбіди і мамлюки в середньовічній історії Єгипту.
62. Андалусія (мусульманська Іспанія) (середина VIII – кінець XV ст.).

63. Розвиток традицій арабо-мусульманської державності в середньовічному Магрибі (західна частина Північної Африки).

64. «Чорна Африка» в Середні віки: природно-кліматичні зони та географічне районування.

65. Соціальні та політичні структури середньовічної Африки. Основні причини глобального відставання «Чорного континенту».

66. Східна Африка. Держави Аксум та Нубія. Ефіопське царство.

67. Міста-держави східного узбережжя Африки в епоху середньовіччя.

68. Західний Судан: Гана, Малі, Сонгаї.

69. Центральний Судан: Канем, Борну.

70. Екваторіальна Африка. Державні утворення Міжозер'я і басейну річки Конго.

71. Південна Африка та Мадагаскар. Держава Момотапа та державні утворення на Мадагаскарі.

72. Проникнення європейських держав в Африку і початок работоргівлі. Колоніальна експансія Португалії.

73. Корея на початку середньовіччя. «Епоха Трицарства».

74. Створення об'єднаної незалежної Кореїської держави. Епоха «Великого Сілла».

75. Возз'єднання Кореї у 935 р. Держава Корьо (920–1392). Вторгнення монголів.

76. Корея в пізньому Середньовіччі. Держава Чосон.

77. Становлення в'єтнамської державності на початку середньовіччя. В'єтнам під владою Китаю.

78. Розбудова в'єтської державності у X ст. Держава Дайв'єт в XI–XIV ст.

79. Держава Дайв'єт після Мінської агресії (від середини XV до кінця XVII ст.).

80. Етнічна історія Індокитаю та перші державні утворення на півострові (перші держави кхмерів, бірманців та монів).

81. Імперія Камбуджадеша (кінець IX ст. – 1434 р.) – наймогутніша держава середньовічного Індокитаю.

82. Бірманські держави Паган та Таунгу.

83. Розвиток тайської державності: князівство Сукхотай, держави Аютія та Сіам. Самоізоляція Таїланду.

84. Тибет («Дах світу») на початку Середньовіччя. Тибетська імперія.

85. Тибет в період політичної анархії. Тангутська держава.

86. Зародження і поширення ламаїзму в Тибеті. Виникнення теократичної держави далай-лам.

87. Шрі-Ланка (Цейлон) на початку Середньовіччя. Розвиток сингальської державності у III–XI ст.

88. Сингальська держава з кінця XI до початку XIII ст. Реформи Паракрамабаху.

89. Етнополітичний розкол цейлонської держави на початку XIII ст. Особливості політичного та соціально-економічного розвитку до початку XVI ст.

90. Шрі-Ланка в умовах португальської та голландської колоніальної експансії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Бредіхін А. В., Кузровков В. В. Міжнародні відносини раннього середньовіччя. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33241/50-Bredikhin.pdf?sequence=1> (дата звернення: 03.09.2023 р.).
2. Гаврюшенко О. А., Шейко В. М., Кравченко О. В. Історія світової культури: навч. посіб. / наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 404 с.
3. Греченко В. А., Чорний І. В. Світова та українська культура, Київ: Літера ЛТД, 2009. 368 с.
4. Дудко Д. М. Нові матеріали про родину Ковалівських. *19 Сумцовські читання: Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства*. Харків, 2013. URL: <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/2013/article.html?n=835> (дата звернення: 03.09.2023 р.).
5. Жукова К. Є. Китайська каліграфія як спосіб самовираження. *Сходознавство: актуальність та перспективи. Тези доповідей II Міжнародної науково-методичної конференції 19 березня 2021 р.* Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2021. С. 107–109.
6. Історія Тропічної й Південної Африки в добу Середньовіччя: навч. посіб. / Ігор Ліхтей. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2011. 176 с.
7. Кондратьєв І. В. Історія країн Азії та Африки доби Середньовіччя та раннього Нового часу: навч.-метод. посіб. для студентів заочної форми навчання історичних факультетів ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум», 2022. 24 с.
8. Кримський А. Вступ до історії Туреччини. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Krymskyi_Ahatanhel/Vstup_do_istorii_Turechchyny_Vyp_3_Evropeiski_dzherela_XVI_v.pdf (дата звернення: 10.09.2023 р.).
9. Козловський С. Китай епохи династії Тан у повідомленнях арабських авторів IX–X ст. VII наукова конференція «Китайська цивілізація: традиції та сучасність». *中華文明：傳統與現代*. Київ, Українська асоціація китаєзнавців, Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського Національна Академія Наук України. URL: <http://sinologist.com.ua/ukr/conf/2013/Козловський.pdf> (дата звернення: 10.09.2023 р.).
10. Кузовков В. В. Історія країн Азії та Африки в Середні віки: навч.-метод. посіб. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. 184 с.
11. Кузуб О. О. «Велика Яса» Чінгісхана як основне джерело створення та розвитку монгольської правової системи. URL: http://lsej.org.ua/6_2022/6.pdf (дата звернення: 10.09.2023 р.).
12. Латигіна Н. А. Іслам: шлях крізь століття: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.
13. Ліхтей І. Історія Тропічної й Південної Африки в добу Середньовіччя: навч. посіб. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2011. 176 с.
14. Історія медицини. Курс лекцій для магістрів 1–3 курсів медичних факультетів денної форми навчання галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальностей

221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 228 «Педіатрія» / уклад. І. Г. Утюж, М. О. Мегрелішвілі. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 132 с.

15. Історія світової культури: навч. посіб. / Л. Т. Левчук, В. С. Грищенко, В. В. Єфименко, І. В. Лосєв, В. І. Панченко, О. В. Шинкаренко; керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 400 с.

16. Печенюк І. С., Черкас Н. Ф. Воєнно-правові засади військової організації Монгольської держави. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pecheniuk_Ihor/Voienno-pravovi_zasady_viiskovoi_orhanizatsii_Monholskoi_derzhavy.pdf?PHPSESSID=c6iphhbb1eipc7bb6l3qulqhr3 (дата звернення: 10.09.2023 р.).

17. Присяжнюк С. Як утворилася і чому занепала Монгольська імперія. URL: <https://uamodna.com/articles/yak-utvorylasya-ta-chomu-zanepala-mongoljsjka-imperiya/> (дата звернення: 10.09.2023 р.).

18. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Либідь, 1997. 464 с.

19. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Либідь, 2002. 736 с.

20. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Тематична хрестоматія: навч. посіб. Київ: Либідь, 2000. 624 с.

21. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Тематична хрестоматія: навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 726 с.

22. Сорока М. До 150-річчя з дня народження Агатангела Кримського, якого ЮНЕСКО віднесла до переліку видатних діячів світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3173230-agatangel-krimskij-enciklopedist-i-spravznij-patriot-ukraini.html> (дата звернення: 03.09.2023 р.).

23. Українофіл, поліглот, письменник та жертва сталінських репресій: мало-відомі факти про Агатангела Кримського. URL: <https://kanaldim.tv/ukrayinofil-poliglot-pysmennyyk-ta-zhertva-stalinskyh-represij-malovidomi-fakty-pro-agatangelakrymskogo/> (дата звернення: 03.09.2023 р.).

24. Царенко О. М., Рябець С. І. Нариси з історії техніки та технологій: навч. посіб. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 2010. 494 с.

25. Штогрін І. Агатангелу Кримському – 150. У чому секрет геніальності найвидатнішого сходознавця ХХ ст.? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/agatangelukrymskomu-150-poliglot-shodoznavecs/31047686.html> (дата звернення: 02.09.2023р.).

26. 1871 – народився Агатангел Кримський, вчений-сходознавець. URL: <http://www.uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/sichen/15/1871-15-sichnya-u-volodymyr-volynskomu-narodyvsya-agatangel-krymskyu-shodoznavec-perekladach-yakyy-znavponad-60-mov-istoryk-odyn-iz-zasnovnykiv-ukrayinskoyi-akademiyi-nauk-u-1918-roci> (дата звернення: 02.09.2023 р.).

27. Smith T. O. Cambodia and the West, 1500–2000. Palgrave Macmillan UK, 2018.

Навчальне видання

Зубко Ольга Євгенівна

**«ІСТОРІЯ АЗІЇ ТА АФРИКИ» (ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ).
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ**

Електронне видання

Редактор О. А. Солдатова
Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 07.11.2023
Формат 60 × 84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 2,55
Тираж 30. Зам. 83.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21
Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018